

„Počas rozhovoru si všimol na Benešovom pracovnom stole obálku s adresou ‚Národní rada česká‘. Spýtal sa, čo to znamená...“ Príbeh o tom, ako 27 ročný Štefan Osuský zmenil názov československého zahraničného odboja.

Doba čítania: 13 minút

Nechce sa ti to čítať? Vypočuj si článok ako podcast:

Slovenská liga v Amerike

V Spojených štátoch pôsobili dve najväčšie krajské organizácie – České národné združenie a Slovenská liga.

Slováci utekali z Rakúsko-Uhorska prevažne za prácou. Dnes by sme ich mohli nazvať aj ekonomickými migrantami. Boli to ľudia utekajúci pred chudobou z krajiny, ktorá im neposkytovala dobré vyhliadky do budúcnosti. Šahovali sa za lepším životom, často bez potrebného vzdelania a znalosti jazyka.

Češi utekali z Rakúsko-Uhorska pre politické dôvody. Jednalo sa prevažne o intelektuálov a vzdelaných ľudí.

Obe krajské organizácie si teda k sebe dlho nevedeli nájsť cestu. České národné združenie si predstavovalo vytvorenie nového štátu anexiou Slovenska. To amerických Slovákov urážalo. V slobodnom americkom prostredí sa zo slovenských sedliakov stávali civilizovaní ľudia. Chceli preto radšej spoločný štát s Uhorskom, ak by im zaručilo autonómne postavenie Slovenska.

Štefan Osuský

A tu do hry vstupuje mladý Slováčok – Štefan Osuský. Narodil v Brezovej pod Bradlom, len päť kilometrov od Košarísk, odkiaľ pochádzal Milan Štefánik a 50 kilometrov od Hodonína, kde sa narodil Tomáš Garrigue Masaryk.

V tejto pohraničnej oblasti medzi Českou a Slovenskou republikou aj dnes cítiť československého ducha. Na Veľkej Javorine – najvyššom vrchu Bielych Karpát – sa každoročne konajú Slávnosti bratstva Čechov a Slovákov. Nie je teda prekvapujúce, že všetci traja vyššie menovaní boli presvedčenými zástancami vytvorenia spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Štefan Osuský do Ameriky pricestoval v roku 1906. Rakúsko-Uhorsko opustil preto, lebo mu bolo vládnu mocou bránené študovať. V Amerike vyštudoval právo a začal pracovať ako advokát.

Zapojil sa aj do krajanského života a neúnavne presviedčal o nevyhnutnosti vytvorenia štátu práve s Čechmi. Spojenca našiel v Milanovi Gettingovi, ktorý vydával noviny Slovenský Sokol. Predseda Slovenskej ligy Albert Mamatey a jej tajomník Ivan Daxner však boli k partnerstvu s Čechmi... skeptickí.



Vyslanec Štefan Osuský, zdroj: Wikimedia Commons

Clevelandská dohoda

K prvému stretnutiu amerických Čechov a Slovákov došlo v októbri 1915 v Clevelande. Dohoda, ktorá tu vznikla bola stručná. Krajania sa v nej dohodli na tom, že spoločný štát Čechov a Slovákov bude federatívny s autonómiou Slovenska.

„Spojenie Českého a Slovenského národa vo federatívnom zväzku štátov s úplnou národnou autonómiou Slovenska, s vlastným snemom, s vlastnou štátnou správou, úplnou kultúrnou slobodou, teda i s úplným používaním jazyka slovenského, vlastnou správou finančnou a politickou, so štátnym jazykom slovenským.“

Clevelandská dohoda

Štefan Osuský je neskôr vyslaný do Európy ako evanjelický delegát amerických Slovákov. Katolíci posielajú Gustáva Košíka. Mamatey a Daxner Osuskému prízvukujú, aby sa držal stranou od Čechov a jednal samostatne. Napriek Clevelandskej dohode sa obávajú sa, že Češi plánujú anexiu Slovenska.

V júni 1916 sa stretáva v Londýne s Tomášom Garriguom Masarykom a dva týždne pre neho pracuje. Ovláda nie len anglický, ale aj maďarský jazyk. Píše články, kontroluje a porovnáva správy, odhaľuje dezinformácie. Potom cestuje do Paríža, aby pracoval po boku Edvarda Beneša.

U Beneša v kancelárii si všime obálku s označením „Národní rada česká“. Beneš mu vysvetlí, že ide o organizáciu, ktorú založili vo februári 1916 a má reprezentovať československý zahraničný odboj. Rade predsedá Tomáš Garrigue Masaryk, podpredsedovia sú Milan Štefánik a Jozef Dürich, generálnym tajomníkom je on sám.

Osuskému sa názov organizácie nepáči. Je to jeho prvý a zďaleka nie posledný konflikt s Edvardom Benešom. Reprezentuje však názory amerických Slovákov, ktorí majú o spoločnom štáte jasnú predstavu. Slovensko musí byť v názve organizácie. Ak sa tak nestane, krajanovia nebudú národnú radu finančne podporovať.

Štefan Osuský je nakoniec úspešný. Organizácia dostáva nové meno: Československá národná rada. Kým sa však nové pomenovanie začne používať v praxi, uplynie niekoľko rokov.

Štefánik: Malicherné opatrenia nie sú na mieste

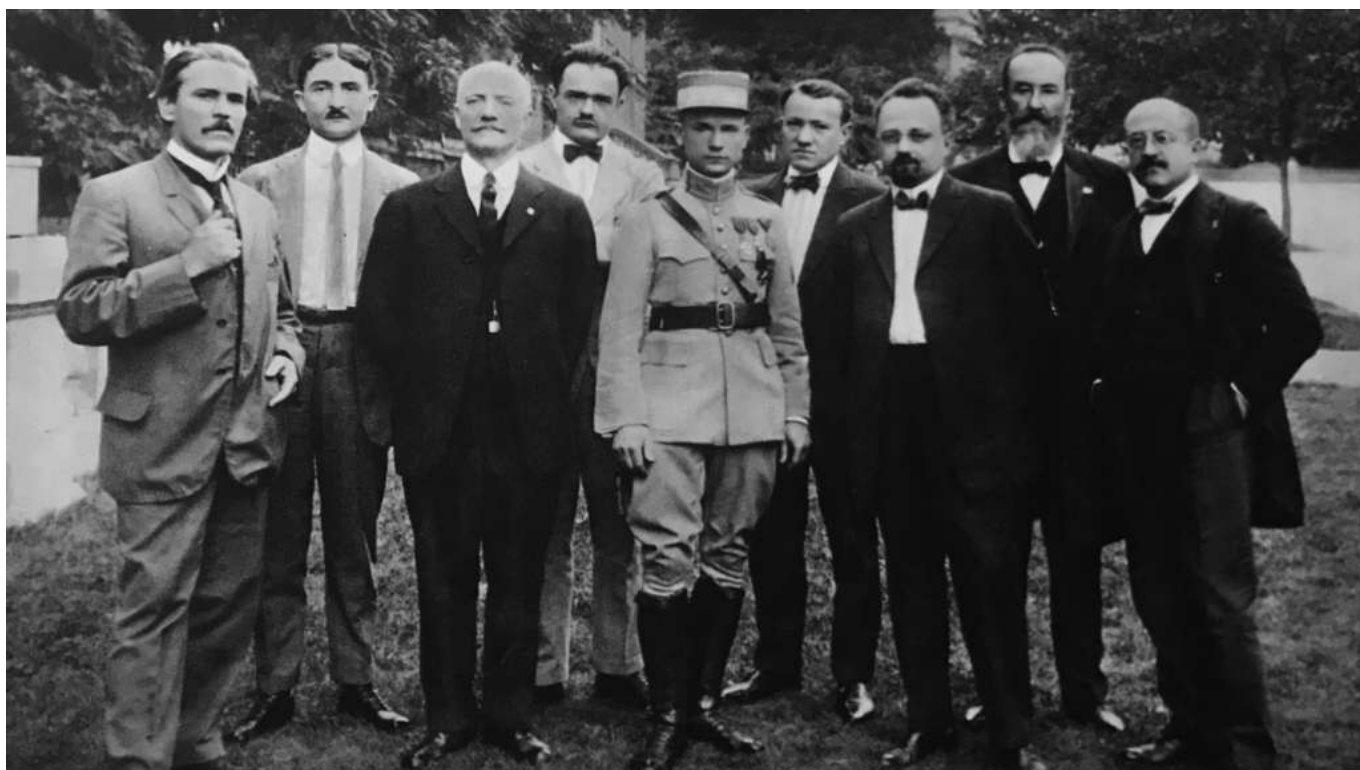
Povaha Edvarda Beneša stelesňuje snáď všetko, čo Slováci na Čechoch nemajú radi. Tak sa netreba čudovať, že práve on sa často stáva zosobnením každej krivdy v prvej republike.

Názov „Národná rada česká“ a neskôr „Národná rada českých zemí“ však podľa spomienok generála Janina vyšiel z inej hlavy. Rozhodol o ňom Milan Štefánik.

„Je prý beztoho příliš mnoho lidí, kteří špatne znají, kdo jsou Češi, než aby se jim ještě více pletla hlava mluvením o Slovácích, o kterých vědí ještě daleko méně. On to byl, jenž projevil mínění, aby se zvolilo toto kratší pojmenování,“ tlmočí nám Štefánikov postoj vo svojej knihe z roku 1932.

Keď Milana Štefánika počas pobytu v New Yorku navštívi „americký Slováč z Pittsburgu“ a predloží mu podrobné pravidlá o používaní češtiny a slovenčiny po dosiahnutí nezávislosti, Štefánik mu odpovie, že „opatrenia tak malicherné nie sú na mieste.“

Kto bol onen americký Slováč, Janin nespomína. Žeby predseda Slovenskej ligy Albert Mamatey?



Štefánik s krajanmi vo Washingtone v roku 1917, zdroj: Štefánik vo fotografii, 1938

Kyjevský zápis

29. 8. 1916 sa v Kyjeve koná zjazd slovenských a českých krajaných spolkov, ktorý sa neskôr do našich dejín zapíše ako „Kyjevský zápis“. Organizuje ho Milan Štefánik a je úspešný. Rozhádané spolky sa podpíšu pod tento text:

„Češi a Slováci súc si vedomí, že
sú navzájom úzko spätí jak
životnými záujmami tak i
kultúrou a menovite i krvnými

zvāzkami, ťelajú si vyvinúť sa v
jednotný, politický, nedeliteľný a
slobodný národ, pod záštitou a
protekciov štvordohody.“

Kyjevský zápis

„Byl velmi šťasten, že byl strůjcem tak důležitého činu,“ spomína generál Janin na deň, kedy sa mu Štefánik v Mogilove pochválil zápisom z Kyjevskej dohody.

Ale kým Štefánik v Rusku roční blahom, americkí Slováci zúria. Štefan Osuský u Beneša v Paríži protestuje. Odmieta formuláciu jednotného národa, ktorá je v rozpore s Clevelandskou dohodou. Svoje si vypočuje aj Gustáv Košík, delegát Slovenskej ligy, ktorý sa pod dohodu podpísal spolu so Štefánikom.

Bola autonómia Slovenska reálna?

Významné posty v Hornom Uhorsku mali v rukách sympatizanti Rakúsko-Uhorska, tzv. „Maďaróni“. Boli to ľudia, ktorých vyprodukoval režim nespravodlivý voči národnostným menšinám. Preto sa s autonómiou Slovenska určite nedalo počítať ihneď po vytvorení štátu s Čechmi. Títo ľudia by okamžite získali politickú moc v krajine, čo by viedlo k pripojeniu Slovenska späť k Maďarsku. Žiadať od Čechov záruku autonómie v roku 1915, kedy sa o výsledku 1. svetovej vojny ešte nerozhodlo a vôbec nebolo isté, či nám bude umožnené zriadiť si vlastný štát, bolo niečo, čomu úprimne nerozumiem. Myslím, že to súviselo s neznalosťou pomerov doma medzi americkými krajanmi.

Autonómia prichádzala do úvahy v neskoršej fáze republiky. Na to však republika najskôr musela vzniknúť a krajanovia sa museli zjednotiť, aby vytvorili ilúziu veľkého národa.

Československo ako brand

Prvá fáza vzniku Československa bola totiž hlavne o propagande. Tu bol nesmierne aktívny zahraničný odboj. Jeho úlohou bolo presvedčiť svet, že Česi a Slováci sú schopní vytvoriť fungujúci spoločný štát. Aj preto sa museli zahraničné organizácie Čechov a Slovákov spojiť

a vystupovať jednotne.

Na začiatku 1. svetovej vojny málokto vo svete tušil, že existujú Česi a Slováci. Že sú to jazykovo príbuzné národy, ktoré majú ambíciu vybudovať spoločný štát. Ale na konci 1. svetovej vojny o Československu vedeli všetky vtedajšie svetové veľmoci. Za 4 roky sa teda podarilo vybudovať brand, dosť silný na to, aby dostal svoje miesto na mape. Ako človek pracujúci v brandingovej agentúre, môžem povedať len jedno: Good job, guys.

Zdroje:

- [Clevelandská dohoda](#)
- Gen. Maurice Janin - M. R. Štefánik, 1932
- Štefánik vo fotografii, 1938
- [Slavomír Michálek - Diplomát Štefan Osuský, 1999](#)